

BÁRCZINÉ KAPOVITS JUDIT

**A MAGYARORSZÁGI ZÖLDÚT-TERVEZÉS
TÁJÉPÍTÉSZETI METODIKÁJÁNAK MEGALAPOZÁSA**

DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

BUDAPEST, 2014

A doktori iskola

megnevezése:	Budapesti Corvinus Egyetem Tájépítészeti és Tájökológiai Doktori Iskola
tudományága:	Agrárműszaki
vezetője:	Csemez Attila, DSc egyetemi tanár Budapesti Corvinus Egyetem Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék
Témavezető:	Csemez Attila, DSc egyetemi tanár Budapesti Corvinus Egyetem Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék
Társ-témavezető:	Sallay Ágnes, PhD egyetemi docens Budapesti Corvinus Egyetem Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék

A jelölt a Budapesti Corvinus Egyetem Doktori Szabályzatában előírt valamennyi feltételnek eleget tett, az értekezés műhelyvitájában elhangzott észrevételeket és javaslatokat az értekezés átdolgozásakor figyelembe vette, ezért az értekezés védési eljárásra bocsátható.

.....

Az iskolavezető jóváhagyása

.....

A témavezető jóváhagyása

I. A kutatás célja

Kutatásom célja új szabadtéri rekreációs alternatíva tervezésének megalapozása az olmsted-i zöldút modell magyarországi alkalmazásával úgy, hogy a javasolt zöldút-tervezési metodika illeszkedjen a sajátos magyar táji adottságokhoz, valamint a jogrend részét képező területrendezési és településrendezési tervezés rendszeréhez. Kiemelt célom a jogi-műszaki környezetbe illeszthető, a zöldút meghatározó térbeli jellemzőit tartalmazó definíció megfogalmazása annak érdekében, hogy a zöldút fogalom egyértelmű jelentéstartalommal jelenhessen meg a szakirodalomban és a gyakorlati megvalósításra irányuló tervezési folyamatokban. Különös figyelmet fordítok arra, hogy a civil szerveződésű zöldút programok területi vonatkozású eredményei minél jobban beépülhessenek a tájépítészeti tervezésbe, illetve a területrendezési és a településrendezési tervezés hierarchikus rendjébe.

II. Anyag és módszer

Kutatási módszereim a tudományos kutatások általános módszertani elemeire épülnek, melyeket kiegészíték a tájépítészet sajátos kutatási módszereivel. A tudományos megközelítés alapja a zöldút-tervezés szakirodalmi feltárása. Elsőként elemeztem a zöldút-tervezés hazai bevezetésének tekinthető tájépítészeti tanulmányt (CSEMEZ ET AL, 2000), majd áttekintettem a témához kapcsolódó hazai tudományos publikációkat. A szakirodalomban fellelt források eredetiségük szerint elsődleges és másodlagos források, tartalmuk szerint pedig tervezéstörténeti, tudományos és civil szerveződésből származó források. Értékeltem a szakirodalomban, valamint a civil kezdeményezésű zöldút programokban említett zöldút fogalmak jelentéstartalmait, vizsgáltam a jelentésbeli azonosságokat és eltéréseket a területrendezési és a településrendezési tervezés fogalmainak, valamint az ökológia tudományos szóhasználatának tükrében. A kutatás fontos része a többszöri helyszíni bejárással megismert mintaterület tapasztalatokon alapuló elemzése.

A megismert külföldi források közül kiemelt figyelmet fordítottam a tájépítészeti megközelítésű, áttekintő jellegű publikációk elemzésére (FABOS, 1995; SEARNS, 1995; ZUBE, 1995; BISCHOFF, 1995). A zöldút-tervezés meghatározó szakirodalmának áttekintése során az amerikai zöldút-tervezés kialakítását és gyakorlatát modellnek tekintem, és annak magyarországi alkalmazási lehetőségét vizsgálom. Ennek oka az, hogy minden további – európai és ázsiai –, tájépítészeti megközelítésű zöldút-tervezés forrása az Olmsted-féle zöldfelületi rendszer gondolatára épülő amerikai zöldút-tervezés. A tapasztalatok alapján bizonyítottan működőképes olmsted-i zöldút modellre alapozva születnek meg a további kontinensek, országok táji sajátosságaihoz illeszkedő zöldút fogalmak és zöldút-tervezési metodikai változatok. Az eredeti tájépítészeti forrás modellnek tekintését azért is fontosnak tartom, mert a civil kezdeményezésű zöldút mozgalmak

tevékenységében a helyi kezdeményezés, és ehhez kapcsolódóan a helyi közösségek erősítése kerül középpontba. A zöldutakban rejlő turisztikai lehetőségek miatt ugyanakkor fontosak a zöldutak területi vonatkozású jellemzői és várható hatásai, amelyeket a területrendezési és a településrendezési tervezés rendszerébe illeszkedő tájépítészeti tervezéssel szükséges feltárni.

A kutatás vizsgált anyagai:

- az olmsted-i zöldút modell és fejlődése a szakirodalomban,
- az eddigi hazai zöldút-tervezésre irányuló kutatói és oktatói munka eredményei,
- a civil zöldút mozgalmak eredményei,
- a választott mintaterület táji adottságai,
- a hazai területrendezési tervezés rendszere,
- a hazai településrendezési tervezés rendszere.

Az alkalmazott kutatási módszerek:

- zöldút-tervezés szakirodalmának elemzése,
- a mintaterület tájépítészeti elemzése a zöldút modell alkalmazása szempontjából,
- a mintaterület többszöri személyes bejárása, tapasztalatok elemzése,
- konzultációk a mintaterületen érintett tulajdonosokkal és gazdálkodókkal,
- szakmai konzultációk,
- a mintaterületre vonatkozó vizsgálatok eredményeinek általánosítása és kiterjesztése,
- konferencia-részvételek tapasztalatainak összehangolása a kutatási témával.

III. Tézisek

1. tétel:

A magyarországi zöldút-tervezés történeti előzményeinek feltárása

Feltártam a magyarországi zöldút-tervezés történeti előzményeit a tájépítészeti szakirodalomból megismert előzmények ismeretében. Feltártam, hogy a hazai városi parksétányok tervezése, a barokk kastélyparkok lovaglótújainak kialakítása, a gyalogos turistautak tervezése, és különösen a természetes és a természetközeli környezetben vezető kerékpárutak és gyalog-kerékpárutak tervezése tervezéstörténeti előzménye a hazai zöldút-tervezésnek, és e tervezési előzményre működőképes zöldút-hálózat telepíthető.

A magyarországi zöldút-tervezés történeti előzményének emblematikus példái

- *a budapesti Andrássy út*
- *a budapesti Duna korzó*

- *a barokk kastélykertek lovaglólútjai*
- *a magyarországi turistaút hálózat*
- *a zarándok útvonalak*
- *a Duna menti EuroVelo 6 kerékpáros útvonal*
- *a Tisza menti EuroVelo 11 kerékpáros útvonal*
- *a Balaton körüli kerékpárút*
- *a Fertő-tó körüli kerékpárút*
- *a Velencei-tó körüli kerékpárút*
- *az egykori "Vasfüggöny" menti Eurovelo 13 gyalog-kerékpárút*
- *a Séd-patak menti gyalog-kerékpárút és zöldfelületi fejlesztés*
- *a Rákos-patak menti gyalog-kerékpárút és zöldfelületi fejlesztés*
- *a Szilas-patak menti gyalog-kerékpárút és zöldfelületi fejlesztés*
- *az Általér menti kerékpárút*
- *a civil zöldutak*

Mintaterületi alátámasztás

A Zsámbéki-medence területén a zöldút-tervezés történeti előzménye a Budavidék Zöldút Szövetség civil zöldút-hálózat javaslata (1. ábra).

2. tézis:

A magyarországi területrendezési és településrendezési tervezésbe integrálható zöldút definíció megalkotása

Áttekintettem a tájépítészeti szakirodalomban meghatározó zöldút definíciókat, majd kiemeltem a Frederick Law Olmsted tervezési koncepcióján alapuló zöldút modell sajátos térbeli jellemzőit a tájépítészeti kutatások és a gyakorlatban megvalósult példák alapján. Bemutattam a zöldút-tervezés lehetőségét és újszerűségét a mintaterületül választott Zsámbéki-medence területén, majd a hazai jogszabályi háttérhez illeszkedve megalkottam a területrendezési és településrendezési tervezési rendszerbe illeszthető zöldút definíciót.

Definíciójavaslatom: *A zöldút többféle rekreációs használatra tervezett út, amely a kapcsolódó zöldfelületekkel együtt térségi szintű, hierarchikus hálózatot alkot. A zöldutak létesítésének fő területei a vízpartok, a felhagyott vasúti nyomvonalak, a történelmi útvonalak, a mezőgazdasági útként fennmaradt hagyományos településközi utak és egyéb sajátos, rekreációs és ökológiai szerep betöltésére egyaránt alkalmas vonalas tájelemek.*

Mintaterületi alátámasztás

A Zsámbéki-medence területére javasolt zöldút-hálózat újszerűsége a gyalogos és a kerékpáros használatra közös nyomvonalakon tervezett úthálózat, amelynek fő gerincét a Békás-patak, valamint a Budajenő és Páty közötti hagyományos településközi út jelenti. A javasolt zöldút hálózat alternatívát jelent a térségi és a települési tervekben javasolt főút menti kerékpárutak mellett, és kiegészíti a meglévő gyalogos turista útvonalak hálózatát (2., 4., 5., 6. ábra).

3. tézis:

A magyarországi zöldutak alapvető térbeli lehetőségeinek meghatározása

Feltártam a zöldutak és az egyfunkciós rekreációs útvonalak (gyalogos és kerékpáros útvonalak), valamint a zöldutak és az ökológiai folyosók hasonló, illetve eltérő szerepeit és térbeli kialakítási lehetőségeit. Megállapítottam, hogy a zöldút modell meghatározó jellemzői alapján vannak olyan megvalósult többfunkciós rekreációs útvonalak Magyarországon, amelyek zöldútnak tekinthetők. Ezek további beavatkozás nélkül vagy szükséges fejlesztésekkel a zöldút-hálózatok részei lehetnek. Megállapítottam, hogy egyes gyalogos és kerékpáros útvonalak rekreációs szerepeik bővítésével és zöldfelületi-ökológiai fejlesztéssel zöldúttá alakíthatók. Megállapítottam, hogy egyes ökológiai folyosók rekreációs célú zöldfelületi fejlesztéssel zöldúttá alakíthatók. A mintaterület példáján bemutattam, hogy zöldutak új tájelemként is tervezhetők a rekreációs és az ökológiai célú fejlesztések összehangolásával.

A magyarországi zöldutak létesítésének alapvető térbeli lehetőségei:

- a meglévő vagy tervezett többfunkciós, ökológiai szerepet is betöltő rekreációs útvonalak zöldút-hálózatokhoz kapcsolása zöldútként*
- a meglévő vagy a tervezett egyfunkciós rekreációs útvonalak zöldúttá fejlesztése zöldfelületi-ökológiai tervezéssel*
- a meglévő vagy a tervezett ökológiai- és zöldfolyosók zöldúttá alakítása rekreációs célú tervezéssel*
- új zöldutak tervezése a zöldút modell alkalmazásával*

Mintaterületi alátámasztás

A Zsámbéki-medence területére általam javasolt zöldút-hálózat térbeli lehetőségei a következők:

- a Budavidék Zöldút Szövetség kezdeményezésére gyalogos és kerékpáros használatra feltárt, kettős fásorral kísért hagyományos településközi út Budajenő és Páty között,*
- a Békás-patak és a Budajenői-patak menti ökológiai folyosó és a biatorbágyi felhagyott vasút vonal menti zöldfolyosó rekreációs célú tervezéssel fejleszthető szakaszai,*
- új zöldút szakaszok a Békás-patak mellékpatakjai és egyes mezőgazdasági utak mentén.*

4. tézis:

A zöldút-tervezési feladatok meghatározása a magyarországi zöldutak tipizálásával

Megállapítottam, hogy adott tervezési területre vonatkozó zöldút-tervezési feladatok meghatározásához a zöldutak tipizálása szükséges. A fő zöldút típusokat a zöldutak térbeli elhelyezkedése és térségi szerepük meghatározásával állapítottam meg. Tipizálási javaslatomban meghatároztam az általános, közös feladatokat, valamint az egyes zöldút típusokra vonatkozó sajátos tervezési feladatokat. A kétféle szempont szerint típusonként meghatározott feladatokat a zöldutak tervezése során együttesen kell kidolgozni. A Zsámbéki-medence területére javasolt térségi szintű zöldút-hálózat koncepció javaslatom példáján bemutatom egy konkrét zöldút-hálózaton belül megjelenő zöldút típusokat.

A tipizálás rendszere

1. Elhelyezkedés szerinti zöldút típusok:

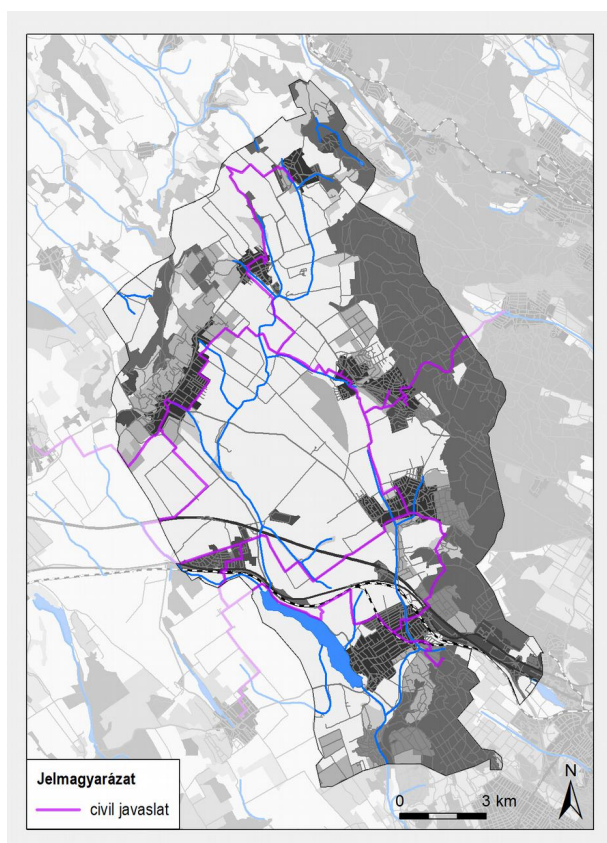
- vízparti zöldutak
- felhagyott vasúti nyomvonal menti zöldutak
- történelmi útvonalak menti zöldutak
- hagyományos településközi utak menti zöldutak
- települési zöldutak
- egyéb zöldutak

2. Térségi szerep szerinti zöldút típusok:

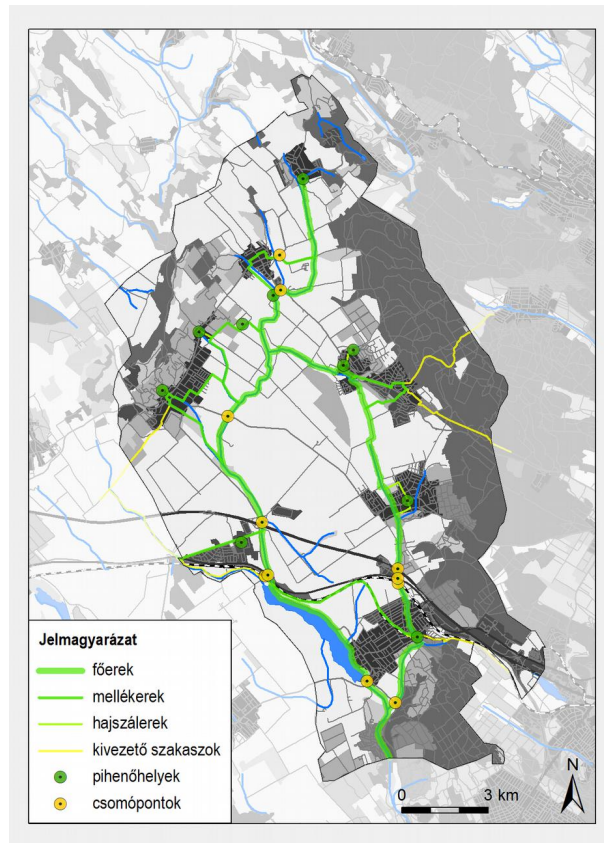
- országos zöldutak
- térségi zöldutak
- helyi zöldutak

Mintaterületi alátámasztás

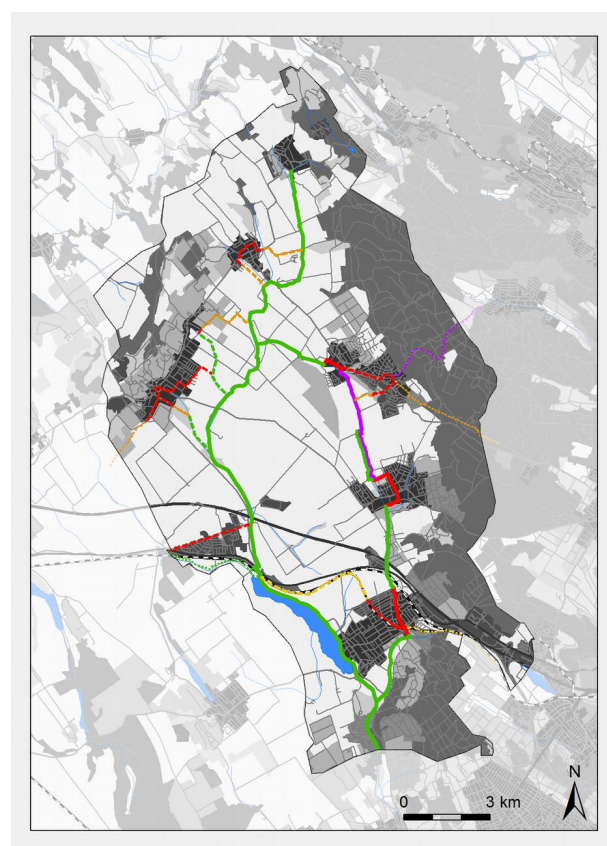
A Zsámbéki-medence területére általam javasolt zöldút-hálózat térségi jelentőségű elemei a Békás-patak és a Füzes-patak menti vízparti zöldút típusba sorolható szakaszok, a Budajenő és Páty közötti hagyományos településközi zöldút típusba sorolható szakaszok, valamint egyes települési zöldút típusba sorolható szakaszok Budajenőn, Pátyon és Biatorbágyon. A térségi szerepű zöldútszakaszok a Békás-patak mentén összekapcsolhatók az országos szerepű zöldúttá alakítható Duna menti kerékpáros útvonallal. A javasolt helyi szerepű zöldút szakaszok között vannak felhagyott vasúti nyomvonal menti zöldút típusba, települési zöldút típusba és egyéb zöldút típusba sorolható szakaszok (3. ábra).

1. ábra: Civil zöldút-hálózat a Zsámbáki-medencében (saját szerkesztés)

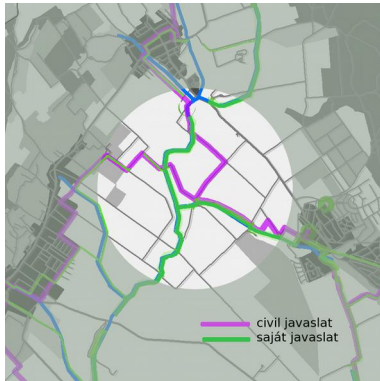

2. ábra: Saját zöldút-hálózat koncepció a zöldút modell alkalmazásával (saját szerkesztés)

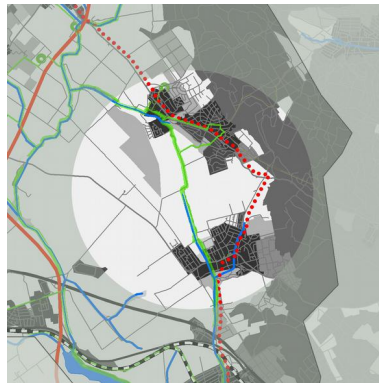

3. ábra: Zöldút-típusok a Zsámbéki-medence példáján (saját szerkesztés)

térségi szerep szerint elhelyezkedés szerint	térségi	helyi	kivezető
vízparti			
felhagyott vasút menti			
hagyományos településközi			
településen belüli			
egyéb			

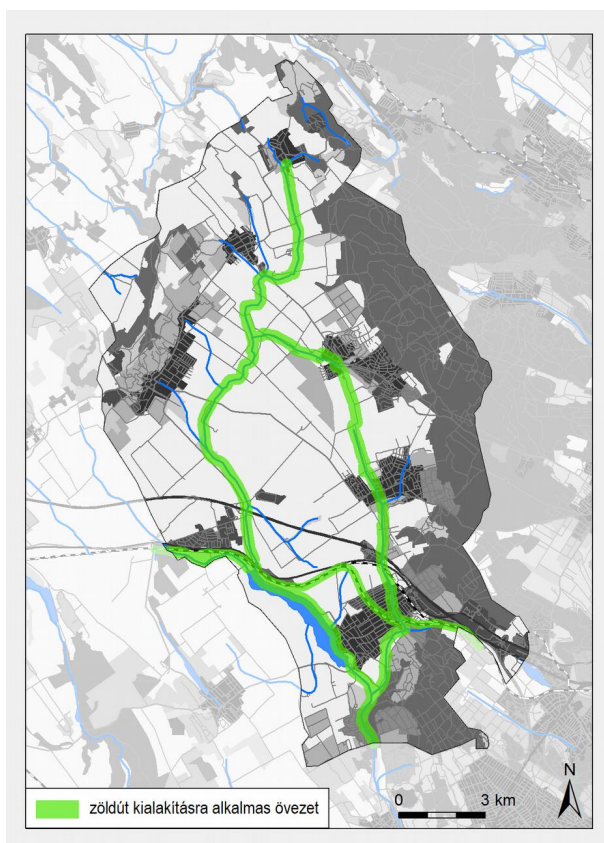
4. ábra: Mezőgazdasági úton kijelölt zöldút kiváltása vízparti zöldúttal (saját szerkesztés)

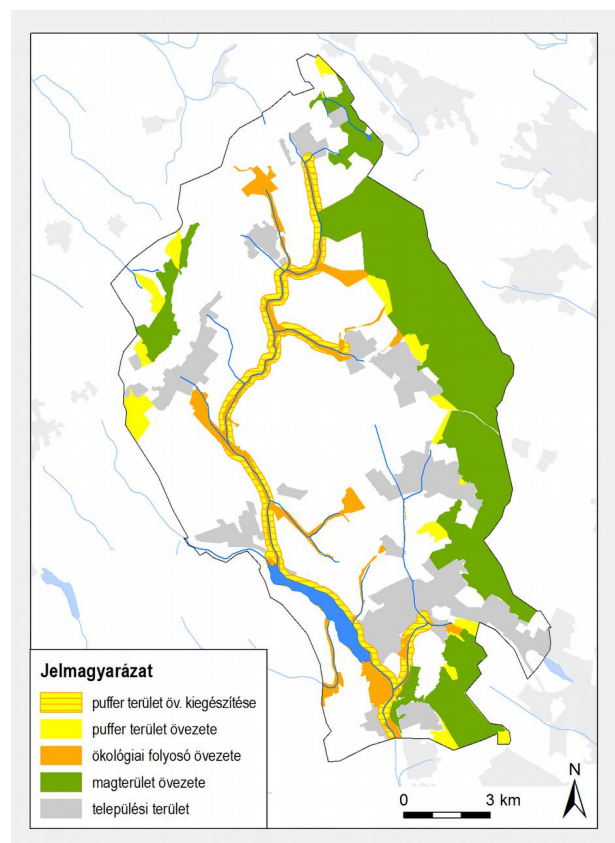
5. ábra: Tervezett térségi kerékpárút zöldút alternatívája hagyományos településközi út mentén (saját szerkesztés)

6. ábra: Tervezett új főút menti kerékpárút kiváltási lehetősége vízparti zöldúttal (saját szerkesztés)

7. ábra: Zöldút kialakítására javasolt térségi övezet (saját szerkesztés)

8. ábra: 'Ökológiai folyosó' és 'zöldút' kialakítására javasolt térségi övezetek átfedése (saját szerkesztés)

5. tézis:

A zöldút-tervezés helyének meghatározása a magyarországi területrendezési tervezésben

Meghatároztam a zöldút-tervezés munkarészeinek integrálási lehetőségét az országos, a megyei, valamint a kiemelt térségi szintű tervezési folyamatokba a területrendezési tervek tartalmi követelményeit meghatározó 218/2009. (X.6.) Korm. rendeletben foglalt előírásokra alapozva.

Megállapítottam, hogy a zöldút-tervezés beilleszthető a területrendezési tervek Vizsgálat és Program munkarészeibe, a Területi hatásvizsgálat és a Környezeti hatásvizsgálat folyamatába. A térségi szerepű zöldutak a térségi övezeti tervekben, zöldút kialakítására javasolt térségi övezetként megjeleníthetők. Az övezetképzés biztosíthatja összefüggő, hierarchikus rendszert alkotó zöldút-hálózatok kialakítását. Megállapítottam, hogy zöldút-tervezés a megalapozó munkarészek között önálló munkarészként is megjelenhet, ezzel is elősegítve az országos és a térségi szinten meghatározott zöldutak további, részletes tervezését a településrendezési tervezés során.

Mintaterületi alátámasztás

A Zsámbéki-medence területére javasolt térségi szintű zöldút-hálózat integrálása a területrendezési tervezési folyamatba a Budapesti Agglomeráció – mint kiemelt térség – Területrendezési Tervébe vagy Pest megye Területrendezési Tervébe illeszthető, a 218/2009. (X.6.) Korm. rendeletben szereplő munkarészek szerint.

6. tézis:

A "zöldút kialakítására javasolt térségi övezet" képzésének megalapozása

Megállapítottam, hogy a zöldutak területhasználati szempontból változatlan, de a kezelés, illetve a használati módok tekintetében eltérő kezelést igénylő területeknek tekinthetők, ezért optimális kialakításukat, fejlesztésüket és fenntartásukat önálló térségi övezet lehatárolása biztosíthatja.

"Zöldút kialakítására javasolt térségi övezet" képzésének célja:

Az új térségi övezet képzésének célja elsősorban olyan, tájszerkezeti szempontból értékes tájelemek (vízparti területek, felhagyott vasútvonalak, történelmi útvonalak, mezőgazdasági útként fennmaradt egykori településközi utak stb.) és környezetük megőrzése és védelme, amelyek többféle rekreációs használat számára egyaránt vonzó lehetőséget jelentenek. Az övezetképzés célja másodsorban a zöldút kialakítására alkalmas vonalas tájelemek rekreációs lehetőségeinek feltárása és optimális zöldfelületi fejlesztése, amely térségi jelentőségű, hierarchikus rendszert alkotó, rekreációs és ökológiai szempontból egyaránt jelentős szerepű zöldút-hálózatok létrejöttét eredményezheti.

A "zöldút kialakítására javasolt térségi övezet" területére javasolt előírások

A javasolt övezet területén érvényesítendő előírások a rekreációs használat számára optimális műszaki-zöldfelületi megoldásoknak és az ökológiai értékek megőrzésének összehangolását szolgálják.

— *Az övezet területén biztosítani kell többféle rekreációs használat számára alkalmas utak kialakítását és azok – kerítéssel történő lezárás vagy gépjármű forgalom által meg nem szakított – folyamatosságát;*

— *Az övezet területét a települési zöldfelületekhez kapcsolódóan kell tervezni, fejleszteni és fenntartani;*

— *Az övezetbe tartozó terület használatának (rekreációs használat, mezőgazdasági használat) szabályait helyi rendeletben kell megállapítani.*

A javasolt térségi övezet kialakításához szükséges adatok

A javasolt térségi övezet lehatárolása tervezői lehatárolással történhet, a következő adatok alapján:

- *térségi szerkezeti terv,*
- *térségi ökológiai hálózat övezeti tervei,*
- *településrendezési tervek,*
- *történeti térképek,*
- *tájrégészeti kutatások eredményei,*
- *a helyi emlékezet és hagyomány,*
- *helyszíni bejárások tapasztalatai.*

Mintaterületi alátámasztás

A zöldút kialakítására alkalmas térségi övezet lehatárolását a Zsámbéki-mdence területén a Békás-patak, a Budajenői-patak, a Füzes-patak, valamint a Budajenő és Páty közötti hagyományos településközi út mentén javasolom (7.,8. ábra).

IV. Következtetések és javaslatok

A zöldút-tervezés elméleti alapjai szoros rokonságot mutatnak a magyarországi zöldfelületi rendszer tervezés elméleti alapjaival. A Frederick Law Olmsted tájépítészeti újítására visszavezethető zöldút modell és a hazai zöldfelületi rendszer tervezés alapgondolata közös: a vonalas és a területi zöldfelületi elemek összekapcsolása összefüggő rendszerré. A zöldút modellben hangsúlyos a természeti vagy természetközeli környezetben elhelyezkedő vonalas zöldfelületi elemek szerepe. A zöldút-tervezés sok esetben kiindulási alap a további zöldfelületi fejlesztések számára. A modell magyarországi alkalmazása ezért elősegítheti a zöldfelületek fejlesztését, illetve összefüggő zöldfelületi rendszerek kialakítását, valamint a zöldfelületi rendszerek táji léptékű kiterjesztését.

A zöldút modell lényegéhez tartozik, hogy a zöldutak olyan zöldfelületi elemek, amelyek többféle rekreációs – elsősorban gyalogos és kerékpáros – használatra alkalmas közös útvonal tervezését foglalják magukba egy-egy kiválasztott vonalas tájelem mentén. Ebből következik, hogy a zöldutak szélessége a táji adottságoktól függően változó. Egy zöldút nyomvonalon belül vannak keskenyebb és szélesebb szakaszok a szomszédos területhasználatoktól, illetve tulajdonosi viszonyoktól függően. A többféle rekreációs használat a térségi adottságoktól függően megvalósulhat közös útvonalon vagy elválasztott rendszerben.

A zöldút-tervezés lényeges sajátossága, hogy célja a helyi, a térségi és az országos szintű zöldút-hálózatok összehangolt kidolgozása. A zöldút tervek kezdeményezése bármely tervezési szintről indulhat, de a térségi szintű tervezésre minden esetben szükség van. A települések közötti optimális zöldút nyomvonalak meghatározásához ugyanis minden esetben több települést érintő tájépítészeti vizsgálat és tervezés szükséges. Kutatásom eredményei alapján azt állítom, hogy Magyarországon a területrendezési tervezés törvényi szabályozással meghatározott rendszere biztosítja a térségi szintű zöldút-tervezés jogi alapjait. A területrendezési tervezés kormányrendelettel előírt munkarészeibe a zöldút-tervezés munkarészei beilleszthetők. A zöldút terv térségi jelentőségű elemei a térségi övezeti tervekben új övezet képzésével ("zöldút kialakítására javasolt térségi övezet") megjeleníthetők. Ez azt is jelenti, hogy a területrendezés érvényes jogi szabályozása lehetővé teszi a zöldút-tervezés, mint új, térségi jelentőségű tájépítészeti javaslat befogadását. A zöldút-tervezés területrendezési tervezésbe való integrálási lehetősége egyben azt is jelenti, hogy a zöldút kialakítására alkalmas térségi övezet kijelölésének elfogadása esetén a zöldút továbbtervezési feladata a településrendezési tervezés folyamatában is megjelenik. A településrendezési tervekben megjelenő zöldút-tervezési javaslatok az objektum tervezés szintjén tovább finomíthatók.

A zöldút-tervezés a rekreációs célú és ökológiai szempontú tervezés együttes megvalósítását foglalja magába. Ezért a tervezés során figyelembe kell venni azokat törvényeket és egyéb jogszabályi előírásokat, tervezési útmutatókat, műszaki előírásokat, amelyek a gyalogos útvonalak, a kerékpárforgalmi úthálózatok kialakítására, valamint a természet- és a környezetvédelmi elvek megvalósítására, az ökológiai állapot megőrzésére és fejlesztésére vonatkoznak.

Kutatásom során megállapítottam, hogy Magyarországon is felismerhetők a zöldút-tervezés tervezéstörténeti előzményei. A zöldút-tervezési feladatok meghatározásánál a tervezési előzményeket figyelembe kell venni. Elsősorban azokat a létesítményeket kell bevonni a tervezésbe, amelyekről a zöldút modell mintáján megállapítható, hogy zöldútnak tekinthetők vagy fejlesztéssel zöldúttá alakíthatók. Ezeket az országos és térségi szintű zöldút-tervezés során a kialakítandó zöldút-hálózat részeinek kell tekinteni. Ilyenek a Duna, a Tisza, a Dráva, a Balaton, a

Fertő tó és a Velencei tó menti kerékpáros és gyalog-kerékpáros útvonalak. Megvalósult, térségi szerepű zöldútnak kell tekinteni a Séd-patak, a Rákos patak, a Szilas patak menti zöldfelületi fejlesztéssel párosuló gyalog-kerékpárutakat, valamint részben megvalósult zöldútnak az Által-ér menti kerékpárutat.

A magyarországi zöldút-tervezés újszerűsége a zöldútnak vagy zöldú-tervezési előzménynek tekinthető létesítmények szükség szerinti fejlesztése a zöldút modell alapján, valamint új zöldutak és zöldút-hálózatok tervezése az ország teljes területén úgy, hogy létrejöjjön egy hierarchikus felépítésű zöldút-hálózat, amely mint egy érrendszer kapcsolja össze a települések beépített és nem beépített részeit, illetve az ország térségeit egymással. Az érrendszer hasonlatnak megfelelő zöldút-hálózat teljes körű kialakítása azt is eredményezi, hogy a települések minden pontjáról gépkocsi használat nélkül, gyalogosan vagy kerékpárral a természetes vagy a természetközeli környezetben található zöldutak elérhetők.

A zöldutak létesítése egyrészt kiegészíti a kerékpárút- és a gyalogos turistautak hálózatát, másrészt alternatívája lehet azoknak. A zöldút modell alapján tervezhető zöldutak kiválthatják a főutakhoz kapcsolódó kerékpárutakat azáltal, hogy a nyomvonal választás nem a műszaki infrastruktúra közlekedési létesítményeihez, hanem elsősorban a vízparti, a felhagyott vasútvonalak menti és a hagyományosan kialakult településközi utakhoz, történelmi útvonalakhoz kötődik. A zöldút-tervezés a mezőgazdasági területeken mintegy "mederbe tereli" a rekreációs használatokat, és ezzel a mezőgazdasági területeken folyó gazdálkodási tevékenység és a rekreációs használat közötti tájhasználati konfliktusokat minimalizálja.

A zöldút-tervezés kiemelkedő szerepet tölthet be a beépített és a nem beépített területek zöldfelületei közötti kapcsolat megteremtésében, aminek településszerkezeti és településökológiai szerepe egyaránt jelentős. A zöldút-tervezéshez kapcsolódóan olyan értékes település- és tájszerkezeti elemek megőrzése és hasznosítása történhet meg, mint a mezőgazdasági útként fennmaradt településközi utak, kereskedelmi- és zárandok útvonalak, mezővédő erdősávok, emlékfásorok stb.

Kutatási eredményeim gyakorlati alkalmazása céljából az első lépés az általam javasolt zöldút fogalom szakmai konszenzussal történő elfogadása vagy szükség szerint további finomítása lehet.

A zöldút-tervezés területrendezési tervezésben történő megjelenítése a zöldút modell általános magyarországi alkalmazását szolgálná. Ez azt jelenti, hogy azokban a térségekben, ahol egyelőre nincs tervezési előzménye a zöldút-tervezésnek, illetve nem fogalmazódik meg szándék zöldút-hálózatok tervezésére, a területrendezési tervezés előkészítené az országos és a térségi zöldút-hálózatok tervezését. A zöldút-tervezésnek a területrendezési tervezésbe történő integrálása

biztosítaná az optimális zöldút-hálózatok tervezését és a zöldút alternatívák összehasonlítását az egyéb szakági tervjavaslatokkal országos és térségi szinten.

A zöldút-tervezés területrendezési tervezésben történő megjelenítését elsőként a kiemelt térségi (Budapesti Agglomeráció, Balaton Kiemelt Üdülési Térség) és a megyei tervezés szintjén javasolom, mert a többféle rekreációs használatra alkalmas zöldutak létesítése elsősorban a nagy népsűrűségű vagy a turizmus számára kiemelt vonzást jelentő térségekben indokolt. Ezen a szinten a legfőbb feladat a térségi zöldút-hálózatok optimális nyomvonalainak meghatározása a javasolt zöldút-tervezési metodika szerint: a vízparti területek, a felhagyott vasútvonalak menti területek, a történelmi útvonalak, a hagyományos településközi utak és az egyéb, zöldút kialakítására alkalmas vonalas tájelemek menti zöldút lehetőségek elemzésével.

Javasolom a már megkezdett, a zöldút modellnek megfeleltethető országos jelentőségű tervek (különösen a Duna, Tisza, Balaton menti kerékpáros és gyalog-kerékpáros útvonalak, az egykori "Vasfüggöny" menti gyalog-kerékpáros útvonalak) további tervezésében a zöldfelületi tervezés megjelenítését az útvonalakhoz kapcsolható zöldfelületek, valamint azok rekreációs és ökológiai fejlesztése céljából. További folyó-, patak- és tóparti területek zöldút modellnek is megfelelő tervezése az eddig megvalósult jó példák (Séd-patak, Rákos-patak, Szilas patak, Általér menti fejlesztések) alapján települési szinten kezdeményezhető. A felhagyott vasút vonalak menti, a történelmi útvonalak menti, a hagyományos településközi utak menti és az egyéb zöldút lehetőségek feltárása további kutatási feladatokat jelenthet.

A lehetőségektől és a szándékoktól függően a zöldút modell alkalmazása településre, településcsoportra vagy járásra vonatkozóan is történhet, és lehetőség van a zöldút modell objektum szintű alkalmazására is. Ahhoz azonban, hogy országos szinten összehangolt, "az egész országot mintegy érrendszerként átszövő" összefüggő zöldút-hálózat jöhessen létre, a zöldút-tervezésnek a területrendezési és a településrendezés folyamatába történő integrálásra van szükség.

V. A szerzőnek az értekezés témaköréhez kapcsolódó publikációi

Könyvrészlet

Bárcziné Kapovits Judit [2014]: Tervezéstörténeti áttekintés a magyarországi zöldúttervezés megalapozásához. In: Csemez Attila (szerk): *Tájakadémia IV. Időszerű tájrendezési feladatok*. Budapest, 2014. pp. 37-48. ISBN 978-963-503-576-2, ISSN 2062-7688

Bárcziné Kapovits Judit – Molnár András József [2012]: Nyomvonalvezetési megfontolások, helyi kezdeményezések szerepe zárandokutaknál. In: Filepné Kovács Krisztina (szerk): *A Mária út hálózata és kialakítása*. Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest. pp.47-54. ISBN 978-963-503-507-6

Sallay Ágnes – Bárcziné Kapovits Judit [2011]: Zöldúttervezés, mint a turizmusfejlesztés eszköze (Tájépítész és civil együttműködés a Zsámbéki-medencében). In: Michalkó Gábor, Rátz Tamara (szerk): *A turizmus dimenziói: humán, ökonómikum, politikum (Turizmus Akadémia sorozat 5.)*. Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár. pp.78-291.

ISBN 978-615-5075-10-0, ISSN 1786-2310.

Sallay Ágnes – Bárcziné Kapovits Judit: Zöldúttervezés [2009] In: Dr. Sallay Ágnes (szerk): *Ormos Imre Tudományos Ülésszak, LOV 2009. Tájépítészeti tanulmányok*. BCE Tájépítészeti Kar, Budapest. 179-192. ISSN 2061-5051, ISBN 978-963-87922-2-8

Egyetemi jegyzet fejezet

Sallay Ágnes – Bárcziné Kapovits Judit [2010]: Greenways=Zöldutak. In: Sallay Ágnes (szerk): *Tájtervezés és területfejlesztés*. Egyetemi jegyzet. Budapesti Corvinus Egyetem, Tájépítészeti Kar. Budapest. pp. 193-203 ISBN 978-963-503-459-8

Folyóiratcikk

Hutter Dóra – Almási Balázs – Bárcziné Kapovits Judit (2014): Zöldútfejlesztési lehetőségek felhagyott vasútvonalak mentén – Tájépítész hallgatók ötlettervei a biatorbágyi régivasút környezetére. *4D Tájépítészeti és kertművészeti folyóirat*. 34. pp. 24-41. ISSN 1787-6613

Bárcziné Kapovits Judit (2011): Zöldutak lehetséges szerepe a táj- és településtervezésben, a zöldútfogalom tervezéstörténeti áttekintése alapján. *4D Tájépítészeti és kertművészeti folyóirat*. 24. pp. 2-17. I SSN 1787-6613

Judit Bárcziné Kapovits – Ágnes Sallay – Attila Csemez (2011): Landscape design tasks based on the Budavidék Greenway. *Acta Universitatis Sapientiae. Agriculture and Environment Supplement*. . pp. 68-79. ISSN 2343-8894

Judit Bárcziné Kapovits – Ágnes Sallay – Attila Csemez – (2010): Opportunities for the development of Greenways in Hungary. *Landscape Architecture*. 6. Beijing.pp. 044-047.ISSN 1673-1530

Bárcziné Kapovits Judit – Csemez Attila – Sallay Ágnes (2009): Tájépítészeti kutatási feladatok a magyarországi zöldutak fejlesztésénél. *Tájökológiai Lapok* 2. Szent István Egyetem, Gödöllő. 465-471. ISSN 1589-4673

Bárcziné Kapovits Judit – Kollányi László (2012): A Mária Út a Zsámbéki-medencében. *Vidék és Gazdaság*. 2012. Különszám. 37-39. ISSN 2062-333X

Konferenciakiadvány

Bárcziné Kapovits Judit (2012): A zöldúttervezés tájépítészeti keretei a Zsámbéki-medence példáján. In: Konkoly-Gyúró Éva – Tirászi Ágnes – Nagy Gabriella Márta (szerk): *V. Magyar Tájökológiai Konferencia, Sopron, 2013*. pp. 201-207. ISBN 978-963-334-102-5

Attila Csemez – Judit Bárcziné Kapovits (2013): Opportunities for greenways through development of

ecological and green corridor landscape planning in Hungary. In: Fábos, J. G., Lindhult, M., Ryan, R.L., & Jacknin, M. (Eds). 2013. *Proceedings of Fábos Conference on Landscape and Greenway Planning 2013: Pathways to Sustainability*. University of Massachusetts, Amherst, April 12-13, 2013. Full papers. pp. 452 – 460 ISSN 2326-9936

Judit Bárcziné Kapovits – Attila Csemez – Ágnes Sallay (2011): Opportunities for greenways in Hungary based on the example of the Budavidek Greenway. Chinese-European cooperation for a longterm sustainability. 10-11 November 2011, Budapest. http://korny.uni-corvinus.hu/cneucoop_fullpapers/s1/juditbarczinekapovits.pdf ISBN 978-963-503-411-6

Judit Bárcziné Kapovits – Ágnes Sallay – Attila Csemez (2010): Opportunities for the development of Greenways in Hungary. In: Fábos, J. Gy., Ryan, R.L., Lindhult, M.S., Kumble, P., Kollányi, L., Ahern, J., Jombach, S., (Eds): *Proceedings of Fabos Conference on Landscape and Greenway Planning, Budapest July 8-11*. 71-78. ISBN 978-0-471-72228-1